

Čas – druhy (a aspekty)

Jediný „druh“ času, který je nám běžně přístupný a ze zkušenosti znám, je čas našeho života a našeho osvětí; nemůžeme se s ním sice „setkat“ jako s nějakým předmětem, ale není nám skryt tak, že bychom o něm vůbec nic nevěděli. Mluvíme-li tedy o „vnímání času“ nebo i „chápání času“, jde vždycky o tento „naš čas“, který nám je přístupný a k dispozici. Předběžně tento druh času budeme nazývat časem „vlastním“, „přivlastněným“, eventuelně „vnitřním“, i když důraz tu není na subjektivitu časového „prožívání“; toto prožívání ovšem k tomu náleží, ale „vnitřní čas“, o kterém tu je řeč, není redukovatelný na naše prožívání, nýbrž je to uvědomování tohoto prožívání, tudíž je to „vědomí času“. A vědomí času je jednak vědomím vykonávaným (a prožívaným), ale zároveň je vědomím vztahujícím se k něčemu, co není tím prožíváním samým. Právě proto – zejména na úrovni lidského vědomí – musí být dříve nebo později ve vědomí jakožto výkonu (aktu) nějak tematizován čas, o němž je pak možno se nějak domluvit s druhými jedinci (lidmi). A tak je alespoň „intersubjektivně“ (ale ve skutečnosti v širším rozsahu „intersubjektně“) ustaven „čas obecný“, do něhož jsou později stejně nutně zařazeny a zakomponovány všechny změny a děje v osvojeném okolí, tedy v osvětí. Tak jako se jednotlivá osvětí přes sebe překládají a navzájem se prostupují a posléze intersubjektně „realizují“, tak se jakoby přes sebe překládají a navzájem prolínají soukromé, resp. „vnitřní“ jednotlivé „časy“ (přesněji: prolínají se časová pole příslušných jejich osvětí). Tento „obecný čas“ nemá vlastní skutečnost, ale je vždy závislý na oněch „vnitřních“ časech a jejich „polích“, takže je čímsi druhotným ve vztahu k oněm „vnitřním“ časům, které mu nutně předcházejí. Naproti tomu však každý „vnitřní“ čas, protože je vždy individuální a jakoby soukromý, musí mít k dispozici jakousi „vůli“, „volnost“, „možnost“ či „svobodu“ se rozvíjet a dít (či dění umožňovat – nějaké dění, dění něčeho). A právě tuto možnost musíme také tematizovat, musíme ji učinit zvláštním, samostatným problémem. Nazvěme tento již třetí druh „času“ prozatím „budoucností“, neboť ve všech situacích, kdy se něco děje, musí tu být tento čas jako „konkrétní“ předpoklad příslušné události (nyní už musíme přestat mluvit o dění vůbec a počítat s mnohem větší přesností a náročností s „pravou událostí“ jako vnitřně sjednoceným děním, které má svůj počátek a konec a ten děj, to dění mezi nimi, resp. k němuž ten konec a počátek neoddělitelně náleží, a to po celou dobu onoho událostního dění). Tento třetí „druh času“ vlastně jako by ani časem nebyl, rozhodně není součástí událostního dění, ale musí se k tomuto dění jakožto ke konkrétní jednotlivé události vztahovat. Toto vztahování můžeme dokonce v jistém smyslu a rozsahu sledovat jako „budost“ dané (určité) události, resp. jako její naplňování, uskutečňování v podobě zpřítomňování, tj. vlastně až v podobě nastávajících aktuálních přítomností.

(Písek, 080705-2.)